

Een dijkwerker vertelt

Een van de stugge werkers, de Westkapellenaar P. Lievens, vertelt hoe hij en zijn makkers het gat in „hun” dijk hebben gedicht. Aanvankelijk zwoegden zij op klompen met zelfgemaakte kruiwagens en Duitse schoppen. Later kwamen er meer arbeiders en beter materiaal, toen ging het sneller, maar die eersten hadden er toch maar de kop af gebeten.

Als Westkapellenaar, toentertijd in Domburg geëvacueerd, wenste ook ik gaarne mede te werken aan het dichten van het dijkgat. Alhoewel wij, Westkapellenaars, nog steeds diep onder de indruk waren van de ramp, die ons dorp had getroffen en vele onzer gezinnen in rouw had gedompeld, voelde ieder toch dat het ging om „onze” dijk. Met ongeveer 150 arbeiders, veelal geschoolde dijkwerkers, werd eind April '45 begonnen.

Het heeft ruim twee maanden geduurd, alvorens ik overtuigd was, dat men met volle ernst dit ruim 700 meter brede dijkgat van plan was te dichten. De eerste weken waren wij, en naar ik meen niet ten onrechte, zeer pessimistisch gestemd, want het materiaal waarover wij beschikten, was niet meer dan een gering aantal spaden en schoppen, die de vijand had achtergelaten, en... 300 meestal gewillige handen.

Zelfgemaakte kruiwagens

Ons materiaal werd langzamerhand aangevuld door het slopen van barakken en het inwendige van vele bunkers. Zelfs om de hoognodige spijkers te bemachtigen, moest geregeld eerst sloopwerk verricht worden. Wij hadden slechts enkele kruiwagens voor zand en klei-aanvoer. Door van sloopwerk verkregen planken, maakten wij er een aantal zelf. Alhoewel de meesten onzer door het oorlogsgeweld geen werkkleding meer hadden en

Toen de Duitsers hun hielen gelicht hadden

er een grote behoefte bestond aan klompen, konden wij toch met de gencemde materiaal-aanwinst nu iets beginnen.

Ons eerste werk was het plaatsen van een z.g. steunrij aan de voet van de te bouwen nooddijk. De eerste palen hiervoor waren intussen aangevoerd. Alras kreeg ik de indruk, dat de arbeidsschuweid zich nog in dezelfde mate voordeed als in de oorlogsjaren. Dit was ook zeer begrijpelijk, want de onbeholpen wijze, waarop wij onze arbeid hadden te verrichten, was voldoende om dit werk te zien als een verlengstuk van de meeste oorlogswerkzaamheden. Men kon er niets productiefs in zien. Bovendien stakte het werk geregeld door gebrek aan productie-materiaal, als palen, rijs, riet, stro en steen, wat vanzelfsprekend in niet geringe mate bijdroeg tot verslapping van de arbeidsprestaties.

„Groot” materiaal

Na twee weken, toen de oorlog ook in overig Nederland een einde had genomen, kwam de patroon ons vertellen, dat nu wel spoedig „groot” materiaal zou komen. En inderdaad, na enige weken beschikten wij zelfs over een baggermolen. Het werk vlotte nu heel wat beter. Ook de stemming onder de dijkwerkers ging vooruit. Al vrij spoedig kregen wij ook enige aanvoerscheepjes toegewezen en een aantal kipkarren. Deze scheepjes konden de aanvoer van het productie-materiaal voldoende bijhouden. Zelfs het verbranden van een flinke rietstapel kon geen stagnatie brengen. Medio Juli kwam de bekende zandzuiger opdagen, en de prestaties van deze kolos, mede de hulp van de genoemde baggermolen en de assistentie van enige intussen gearriveerde draglines, hadden een zodanige uitwerking op de arbeiders — wier aantal inmiddels was opgevoerd tot 550 — dat van arbeidsschuweid geen sprake meer was. Zij zagen, hun werk was nu productief. Zelfs regen en storm brachten hen niet meer naar de schafttenten. Ook was intussen een beschikking gekomen, dat extra-voeding en kleding zou worden verschaft. Ik wil gaarne toegeven, dat arbeiders in vele andere branches even nuttig waren in het arbeidsproces en dus evengoed recht zouden hebben op deze voordelen. Vast staat echter, dat de verstrekking van deze welkome producten stimulerend werkte om de stemming „erin” te houden.

Crescendo

Tegenslag, zoals b.v. aan de Nollidijk bij Vlissingen, hebben wij niet gekend. Zeker, het kwam in de eerste maanden voor, dat een

enkel ogenblik ons werk van enige dagen werd teniet gedaan, doch zodra het grote materiaal in actie kwam, ging het steeds crescendo. Wel bleken de kipkarren te groot en ondoelmatig, doch ook deze werden spoedig voor betere omgewisseld. Slechts het laatste traject — de laatste 30 meter — vergde verscheidene dagen van ons; het was vrij onstuimig weer met enkele kritieke momenten, des nachts zowel als overdag.

2 October 1945. Na een vol jaar het zeewater zijn vrije loop te hebben gegeven, was onze dijk weer een geruststellende zeewering. Nu, na ruim twee jaar, is het opstuwende zeewater nog niet één keer tegen de noorddijk geweest. Men is zo bewust van de deugdelijkheid, dat men dagelijks massa's zand, dat toentertijd door de zandzuiger ter bescherming van de voet van de nieuwe dijk op het strand is gespoten, wegvoert voor andere dijkherstellingswerken.

Ook heeft de praktijk bewezen dat het laten zinken van de vier zware caissons voor de ingang van de noorddijk als een zeer geslaagd experiment mag worden beschouwd.

BOMEN

die je zelf geplant hebt

De Rotterdammers hebben zich in de bomen-actie voor Walcheren verre van onbetuigd gelaten. Er werd veel en gul gegeven in de Maasstad toen het volk van tussen de Scheldemonden een beroep deed op de offervaardigheid van stedeling en plattelander om Walcheren, het eiland zonder bomen, weer aan een nieuwe groene tooi te helpen.

Was het soms de invloed van het water — waarmee de mensen van onze eerste havenstad zich even vertrouwd voelen als de Zeeuwen — die de bereidheid tot het offer te voorschijn riep? Het moet wel zo zijn. Want toen het Rotterdamse personeel van „De Arbeiderspers” op een prachtige zomerse Zondag gezamenlijk een boottocht maakte, inspireerde het geboomte langs de Zuidhollandse stromen, dat zich spiegelde in het rimpelende water, een der deelnemers tot een spontane inzameling. In minder dan geen tijd lag er een bedrag van honderd en vier gulden en zestig cent op tafel...

Wanneer zo'n Rotterdamse A.P.-er over vele jaren op Walcheren een portie frisse zeewind komt happen, kan hij met een variant op Multatuli zeggen: „Want niet in het aanschouwen van de bomen ligt de vreugde, maar in het aanschouwen van de bomen, die je zelf geplant hebt...”